

379 51581

457581
10

Țara Noastră

FONDATOR: OCTAVIAN GOGA

1927

ANUL VIII No. 1—2

KOLOZSVÁR: ²³JANUÁR 1927
M. KÖNYVTÁR ÉS KÖZHASZNÚ AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

szám.

In acest număr: *Vremuri noi și credințe vechi* de Alexandru Hodos; *Rugăciune* de D. Ciurezu; *Șampionii libertăților* de Vintilă Russu și Irianu; *Cinul călugăresc* de Tudor Arghezi; *Răvaș din satul meu* de P. Nemoianu; *Chipul și oglinda* de Ion Gorun; *Școala de Bele-Arte* de Adrian Maniu; *Insemnări literare: La Medeleni* de Al. Lascarov-Moldovanu; *Insemnări: „Țara Noastră” la București, Noul guvernator, Medicul în dilemă, Recepțitulări literare*

BUCUREȘTI

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA; STRADA DONICI No. 6

Un exemplar 10 Lei

© BCUCIuj

Țara Noastră

Vremuri noi și credințe vechi

Ideile au, de multe ori, soarta valorilor de bursă. Din temeri ce, dintr'un inexplicabil acces de încredere colectivă, acțiunile unei întreprinderi se ridică la cote fabuloase, ca să se prăbușească, după o scurtă trecere a vremii, pentru totdeauna, pe povârnișul fără fund al desamăgirii. Programele politice au suferit și ele, de-a lungul vârstei moderne, asemenea sușuri biruitoare și căderi apocaliptice. Idolii, dela un timp încoace, au început să aibă picioare slabe. Se prăbușesc repede. Și mulțimea atât așteaptă, ca să-și plămădească, din cioburile fărâmate, idoli noi.

Un veac întreg, popoarele Europei au crezut în democrație și au divinizat parlamentarismul. Astăzi, după ce s'a scufundat în sânge până în brâu, bătrânul Continent s'a trezit pe un maldăr de ruine, ezitând (ca nehotărâtul măgar al înțeleptului Buridan) între dictatura fascistă a ducelui Mussolini și sovietele stacocii ale răposatului Vladimir Ilici Ulianov. Gândirea politică a fericiților noștri contemporani se desfășura în credința, că a descoperit piatra filozofală a unei epoci de aur, pe drumul de mijloc al unor comode așezări constituționale. Și când colo, s'a văzut aruncată dintr'o dată la extremități, ca și cum ar fi fost împrăscată, din senin, de explozia unui butoi cu praf de pușcă.

Oare nu s'a întâmplat chiar așa?

* * *

Până la deslănțuirea războiului din 1914, ba chiar mai încoace, după ce s'a încercat o altă câmpire a geografiei mondiale,

democrația și parlamentarismul păreau să fie unicul sistem de pârghii, cu ajutorul cărora putea să se mai salveze problema noastră fericire socială. Iată, pentru ce, cu atâta aviditate, micile și marile națiuni, cari se socoteau întârziate la ospățul fericitelor formule, s'au năpustit să soarbă din binefacerile fără rival ale votului universal. Cine poate spune, că foamea lor a fost potolită?

Decenii de-a rândul, revoluționarii ruși au plătit cu gerul Siberiei îndrăzneala de a cere o Dumă, în care să se poată ține discursuri despre drepturile celor mulți. În ziua când au avut-o, ei n'au știut cum să se scape mai repede de ea. Cel mai frumos vis al sanchiloților de pe perspectiva Nevei fusese (după exemplul înaintașilor) o Constituantă. Cu ce diabolică plăcere au trimis-o la plimbare, supt ironica lucire a baionetelor, învățăceii cu simbricie ai tovarășului Braunstein-Troțchi!...

Sovietele au mâncat parlamentarismul, dela Arhanghelsk până la Odesa.

Intoarceți-vă, acum, privirile mai spre sud, și aduceți-vă aminte ce era să pățească Italia, de pe urma aceloraș învechite rețete, servite de doctori prea puțin vigilenți. Nu s'a însănoșit decât grație unui tratament drastic cu unt de rețină... După însufletirea zgomotoasă a victoriei, a urmat acolo ca și în alte părți, o perioadă de moleșală, când tot soiul de lozine primejdioase își făceau loc, la adăpostul unei rău înțelese libertăți. Flăcările purpurii ale comunismului țâșneau din ce în ce mai amenințătoare, de după fiecare coș de fabrică, proiectând ruina ireparabilă a anarhiei; până când, ca dintr'o trezire de forțe nebănuite, reacțiunea instinctului de conservare a națiunii a izbucnit, și legiunile fasciste au pornit în marș cuceritor pe via Apia. Acvilele romane au triumfat asupra steagurilor roșii. Dictatura a răscumpărat nesocotința democrației.

* * *

În clipa aceasta, ori cum ar învărti-o la gazetă apărătorii unor doctrine răsuflăte, — cari nu sunt nici atât de curagioși pentru a îmbrățișa comunismul, nici atât de desinteresăți pentru a-l combate fățiș, — nu mai e răgaz pentru compromisuri sălcii disolvate cu prudență în apă caldică. Cugetul nostru al tuturor a trebuie să-și cioplească un făgaș deslușit, o alvie sigură în stânca timpului, pe firul adâncit al căreia va fi să-și taie cale în infinit toate visurile zilelor de mâine.

Își închipue cineva o împăcare între cele două țeluri protivnice? Un târg între umbră și lumină? Un armistițiu între viață și moarte?

Nu. E o luptă necurmată, o încleștare de năzuinți în vrăjmașie, a cărei învălmășeală nu va da, la urmă, decât un singur

învingător. Va birui învățătura cinică a mercenarului fără limbă, fără credință și fără patrie, care a aprins felinarul roșu la poarta idealurilor sale, sau va ieși victorioasă religia de mai multe ori seculară a acelorora, cari s'au învățat să stea de vorbă cu pământul unde odihnesc strămoșii, cari nu-și pot întinde sufletul la soare pe câteva bețe de cort, și cari s'au învățat (deprindere prea înrădăcinată) să așeze pază bună la hotare...

Ar fi să plutim cu fruntea în prea înalte regiuni — unde fulgerele sunt totdeauna primejdioase — dacă nu ne-am da seama că noi, Românii, suntem așezați de soartă (încă odată!) tocmai la mijlocul balanței. Așa, mici și neinsemnați cum am fost, (și cum ne mai văd încă atâți nepricepuți călători ai Apusului), noi am ținut aci, cu prețul ființei noastre, mai mult de o mie de ani, pe umerii noștri slabi cumpăna hotărâtoare a istoriei.

Am apărât, ieri, o mână de credincioși, ideia creștină. Așa ocrotim astăzi, la malurile Nistrului, ideia națională.

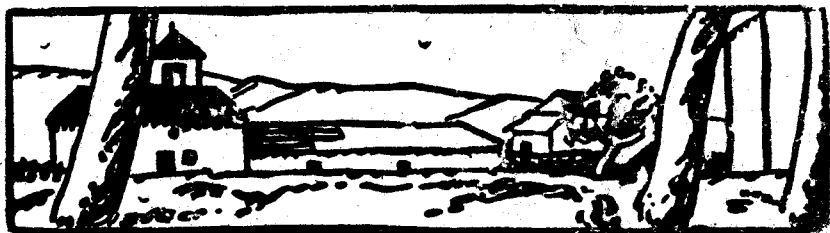
Iată destinul nostru. Fără să introducem în judecata noastră vreo hotă de orgoliu exagerat, ni se cade să spunem, că noi am reprezentat în acest loc de neconținută trecere, la mijlocul acestui vad al lumii, un punct de sprijin, o ideologie constantă, o cetățuie inexpugnabilă de doctrină — simplă și invicibilă — în ale cărei cazemate s'a conservat, bătându-și joc de valurile de afară, aceeaș statornică și fecundă doctrină a iubirii de neam și de lege.

Idolii noștri n'au avut picioare de lut. Noi n'am jucat la bursă cu ideile noastre politice. Programele partidelor noastre, oricât de frământat s'ar înfățișa câmpul încăerărilor dintre reprezentanții diferitelor curente, n'au cunoscut sușuri biruitoare și căderi apocaliptice. România e țara (vă rog să verificați această îndrăzneată afirmație) care n'a cunoscut încă o revoluție socială. Căci nu se poate agăța o asemenea etichetă parodiei de la Islaz, și n'a fost de cât o furie deslănțuită împotriva unor arendași hrăpăreți, răscoala țărănească de acum aproape douăzeci de ani...

Să mărturisim drept, România n'a crezut niciodată prea mult în democrație și în parlamentarism. Nu suferă nici astăzi, din cale afară, de aceste două metehne. S'a cam săturat să audă pe d. Albert Honigman apărând democrația, și să vadă pe d. Virgil Madgearu reprezentând parlamentarismul. De aceea, acum când unii dintre semenii noștri sunt îndemnați să constate, că Europa se găsește la o răspântie, iar spiritul ei caută să se orienteze între Roma și Moscova spre a nimeri cărarea cea bună, nouă nu ne e prea greu să găsim în înțelepciunea trecutului nostru, cheia potrivită care să deschidă poarta timpurilor viitoare, — a tuturor timpurilor.

Nu știu cum, dar noi parcă am mai fost odată, cândva, pe via Apia...

ALEXANDRU HODOȘ

Rugăciune

Doamne,

*cad fulgii mari de noapte și zăpadă
pe drumuri și pe satul meu
și înțeleg cât poate-un Dumnezeu
atunci
când mintea mea nu poate să mai vadă.*

*Se'ntind chilimuri albe pe uluci
și urmele în urma noastră pier.
— Un sat uitat între pământ și cer
cu-o lume de poveri și de năluci.*

*Ce-Ți putem da din tot ce-avem,
din simplitatea noastră de cătun
în noaptea asta ninsă de Ajun,
când stau la geam și din văzduh te chem.*

*N'avem decât colinde și copii
și mâinile trudite ce se'nchină,
păstrând'n ele-un licăr de lumină
din soarele ce cură pe câmpii...*

*«... Buni la suflet,
boeri mari
că vă vin colindători
noaptea pe la cântători*

cu dogoare
de ponoare,
cu troițe
de hofare,
cu crucuuri
de cocoare,
și cu ramuri
roditoare.

Vestiți lumea,
boeri mari,
că venim cu magii'n sat
să cătăm un împărat.

Cu isvoare
noi de soare,
cu plămadă
de ogoare,
cu chervane
pe cărare,
și cu must
în zăcatoare.

Gățiți masa,
boeri mari,
c'aducem dinspre Rudari
și vre-o căfi-va păcurari

cu mioare
de ninsoare,
cu chimire
lucitoare,
cu chetorile
de floare,
și'n cavale
sărbătoare.

Puneți lavița de argint
cu polog de măgărint

cu chenare
de izvoare
și bungete
gânditoare,
c'a svâcnit
o stea'n cărare
și-un moșneag
cu barba mare
și cu fruntea
iertătoare
a pornit
din casă'n casă
cu urări
și cu odoare.

Ascultați boeri în tindă
cum curg zale de colindă,

și ninsoarea
pe coșare
și lumini
tremurătoare
pe privdoare».

Doamne,

prin troene=aleargă tot ce-Ți dăm
din sufletul, din arătura noastră.
coboară-Ți fruntea blândă pe fereastră
și vin în sat cu noi să colindăm.
O mână'n prag cu colindeși și nuci
Te-o 'ntâmpina curat ca și pe noi,
Vei aduna credințe'n pumnii goi
ca'mpărăția Ta de aur să le duci.

D. CIUREZU

Șampionii libertăților

Urmându-și cu metodă și hotărîre programul, guvernul actual care a așezat în întâiul plan al preocupărilor sale păstrarea ordinii, a autorității și a prestigiului de stat, a elaborat și un proiect de lege a presei.

A avea la îndemână mijloacele de a se pune stavilă unui fel de „luminare a opiniei publice“, puțința de a se trage la răspundere în chip real și deci simțitor toți aceia cari transformă cu o splendidă desinvoltură profesionismul condeiului, devenind profesioniști ai calomniei, cu aceeaș ușurință cu care ar îmbrățișa cariera de comis-voiajor sau de droghist, este o necesitate absolută pe care niciun om așezat pe o scară etică și cu o cinstită înțelegere a intereselor naționale, nu o poate discuta.

Acea parte din presă, care chiar dacă este politiceste în altă tabără decât cea guvernamentală nu uită că e datoare să servească înalte interese, comune oricărui român și oricărui cetățean cu simțul demnității, e de acord cu noi recunoscând această necesitate.

Dar, iată că din etajele cele mai de sus ale Sărindarului, unde culegători grăbiți transformă în „opinie publică“ părerile oamenilor ale căror nume cu terminațiuni suspecte se ascund sub pseudonime ce evoacă pe marii voievozi ai trecutului nostru, o ploaie torențială de plumb topit s'a abătut asupra autorilor legii presei.

Și din subsolurile aceluiaș Sărindar, rotativele gem, o adevărată cascadă de cerneală se revarsă plângând „libertățile

ucișe". Sărindarul tot strigă, tare ca din gură de șarpe:
„primejdie, primejdie!”

Să ne înțelegem.

Legea presei — ca orice lege — e făcută pentru a garanta sancțiuni împotriva delicvenților, iar nici de cum spre a șicana pe oamenii cari își văd de treabă.

Șatunci se pun — firesc — două întrebări: *dece* acest țipăt și *cine* țipă?

E vorba de stabilit răspunderi și de aplicat sancțiuni acelorora ce lucrăază împotriva intereselor țării, acelorora ce întreprind acțiuni de subminare a temeliei statului și împotriva calomniatorilor.

Atunci *dece* acest strigăt disperat?

Țipătul d-voastră e ciudat, domnilor șampioni ai libertăților integrale!

Nu vi se pare că prin acest țipăt — strânși cu ușa în ceasul al unsprezecelea — recunoașteți unele mici abateri dela dezideratele acelei etici naționale și cu adevărat umane, mai sus pomenite?

Fiindcă în fața tezei cu care argumentați d-voastră și a nume că este primejdioasă o armă ca legea presei în mâna cârmuitorului, care va abuza după bunu-i plac „*asasinând scurt pe orice luptător pentru libertate*”, dați-ne voie să zâmbim.

Între lipsa de sancțiuni la umbra căreia ilustrul liberator Honigman își poate exercita opera de denigrare și poate vinde calomnia cu doi lei pe piață și între aparatul unei legi severe puse la îndemâna generalului Averescu sau a altui factor de guvernământ care oferă garanții morale similare, permiteți-ne să preferăm soluția din urmă.

Toată lumea cunoaște pe cei ce vin azi cu legea presei: sunt conducătorii vieții publice, cari au trecut de mult și în multe rânduri examenul de patriotism și de capacitate.

Din fericire, cunoaștem tot atât de bine și pe cei ce strigă azi foarte tare.

Acești proaspeți șampioni ai libertăților lovite sunt vechile noastre cunoștiințe, cu cari am schimbat adesea vorbe dulci.

Sunt isteții profitori ai cernelii, încuscriți cu toate ramurile multiple ale officinelor oculte din subsolul internaționalismului ale cărui coridoare întunecate știm unde duc, sunt colaboratorii de-acasă ai d-lor Guernut, Barbusse și Torrès.

sunt verișorii spirituali ai acestor voiajori ai democrației internaționale, sunt auxiliarii credincioși ai defăimătorilor noștri, sunt copiii adoptivi ai „Ligii Drepturilor Omului” și ai altor oficii de unde țara românească e bătută cu ouă clocite la fiecare prilej, sunt scormonitorii abili ai seminței de discordie și de destrucție, sunt scumpii honigmani ai pământului nostru.

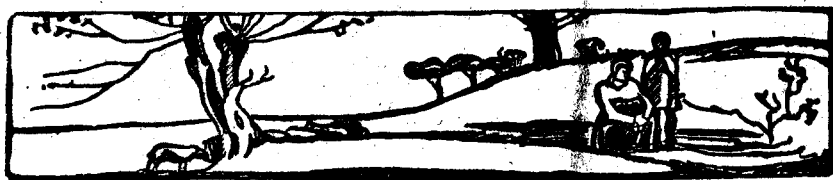
Ei țipă, fiindcă meseria da a calomnia cu impertinență și fără frică de răspundere, meseria groasă de a servi interese dubioase le este în primejdie.

Așa dar noi, între cei ce țipă și cei ce fac legea, suntem de partea celor din urmă, și spunem celor ce se vaită:

— Țipați, domnilor, țipați, până mai e timp, căci vine botnița cea mare!

V. Russu-Șirianu

Organizarea cinului călugăresc

Căutând acum vreo doi ani, în câteva articole de revistă descântece și leacuri pentru scularea din gunoiul istoriei a unui Lazăr înmormântat de viu, nî s'a părut că armata călugărească și chinoviile ar putea să fie deșteptate la lumina zilelor actuale dându-li-se un singur cap și adunându-i într'un singur hotar.

Propuneau articolele pomenite un episcopat al călugărilor legat de-o singură autoritate și persoană, probabil a Patriarhului, și sustras variantelor, contradicțiilor și fanteziilor care mai cărmuiesc în zeci de chipuri deosebite, după Episcopie, după chiriarh sau după sftnici, mănăstirile și pe monahi.

Mănăstirile și călugării suferă, ca toată Biserica românească numai că la un grad mai tragic, efectele fragmentării autorității, descentralizată până la iscare a zeci de autorități deosebite asupra unuia și aceluiași obiect, de sine stătătoare fiecare și fără subordonare față de o autoritate centrală.

Deși anual de câte două ori, autoritățile fracționare își dau întâlnire în București, ca să recompuie sub titulatura Sfântului Sinod și exclusiv pentru o satisfacere teoretică schematică, o autoritate întregă. Această autoritate imponderabilă este mai mult iconografică de cât activă și autoritatea reală continuă să fie exercitată individual și divizibil.

Mitropoliile sunt deopotrivă cu Episcopiile și acum în urmă cu Patriarhia, a căreia înființare, incomplet legiferată, nu a fost prevăzută cu suplimentul de atribuții și autorități trebuincios. Pentru o perspectivă egală a vieții religioase, înăuntrul unei singure Biserici, titlul implică acordarea dreptului de control și comandă plus inițiativa-nestânjenită a sancțiunii.

Nici ieri Mitropolitului Primat, nici astăzi Patriarhului, legați de un tipic arhaic, necesar în epocile haotice, în care se infiripau nucleele creștine primitive, nu i s'a dat energia legală de a imprima vieții bisericești o singură directivă. Perfectă,

bună sau mai puțin bună, o direcție unică este oricum mai bună ca trezeci de directive, poate fi ameliorată și armonizată cu fluxul social.

Dacă Patriarhului sau Mitropoliților le-ar veni inspirația să încerce un control discret într-o eparhie vecină, făcând parte din autoritatea pur nominativă a unui titlu pur verbal, ei nu pot intra în cuprinsul unui episcopat fără prealabila binecuvântare a Episcopului local. Trecerea superiorului sau a egalului în districtul lui religios echivalează cu o încălcare de teritoriu și de suveranitate. Vizitatorul este constrâns să ceară permis.

În viața Statului civil această situație de neînchipuit s'ar traduce cu un pașaport, pe care prefectii ar fi stăpâni să-l dea sau să-l refuze Ministrului de interne, când acesta ar năzui să dorească să examineze aplicarea legilor și starea administrației dintr'un județ.

Alături de țara politică, una și singură și aceeași în tot cuprinsul ei, durează țara religioasă, divizată în atâtea țări câte episcopate sunt. Literatura politică și fasciculul ei cotidian ziarul, s'au orientat după război în unicul sens al unificării: fruntăria religioasă internă nu prezintă nici-un interes?

Este de ajuns ca un Episcop să aducă vorba vag de treburile din eparhia unui coleg, pentru ca acesta să se simtă numai decât vexat și, lepădând odăjdiiile blândetei, omoforul umerilor curbați și smerenia duhovnicească, să scoată de sub simbole un prestigiu iritat de Negus amenințat de un Faraon. Episcopiile au întârziat un moment prea mult în imperialismul teocratici. O dificultate recentă ilustrează starea de spirit și de lucruri din Biserica noastră actuală: înființarea facultății de teologie la Chișinău.

Când un Episcop greșeste greșala lui, fără să poată fi cenzurată sau micșorată, depășește în volum greșelii unui preot, nu este considerată ca un caz și atrage răspunderea Bisericii întregi; din pricina sentimentului public că, neputând fi lepădat, izolat, în mod mecanic, de către o disciplină pornită de la o instanță profesională autodeterminată, Episcopul se găsește legalmente egal cu însăși Biserica și nesdruncinat de cât prin acumularea migăloasă și lentă a puterilor represive dispartate și prin punerea în acțiune a Statului întreg.

Reducând importanța socială a Episcopului, separându-l printr'un joc de subalternări de Episcopia lui, cu care face încă bloc și țară în țară; mișcându-l cum este mișcat un prefect, făcându-l derivativ la porunca Patriarhiei, Episcopul și-ar pierde însușirea compactă și ar intra în numărătoarea socială, cu indivizi în sustracție sau în multiplicare, iar totalului nu i s'ar știrbi fizionomia.

Desigur, o scurtare de aproape a contractiilor la care dă loc egalitatea puterilor multiple, într'un Stat cu o singură putere uniformă, ar determina Parlamentul să scadă autoritatea Episcopilor și să o sporească pe a fostului Primat, actualul Patriarh. Cu acest preț și în mentalitatea chiar a autonomiei, acordată de curând fără acest discernământ, Biserica se va putea folosi de o singură îndrumare.

Propunerea noastră, un Episcopat al mănăstirilor, ar salva deocamdată o parte temeinică a Bisericii, fosta aristocrație, fosta elită a Clerului — flacoanele de aur și chivotele în care s'au păstrat miremele și aromatele lui Dumnezeu. O singură purtare, o singură gospodărie, o singură școală pentru toate viziunile călugărești, întâlnite laolaltă, sunt în stare să întoarcă la viața culturală, în specialitatea căreia se ivesc zilnic noi meșteri agresivi și capricioși, factorul cel mai viu, cel mai desinteresat, mai pasionat și mai... ieftin.

Propunerea supărase în treacăt pe câți-va Episcopi, care nu puteau renunța cu înlesnire la mănăstirile din eparhie, scoase de sub autoritatea lor și supuse radical instrucțiunilor și directivelor din București. Cu trecerea ceasurilor, a zilelor și anilor, ideea autorității micșorate a început să fie înțeleasă și primită de E. S. Episcopi. Din partea Statului, pentru întâia oară în vreo 30 de ani, se gândește la mănăstiri și călugări; în ajunul Crăciunului, care-i ziua de naștere și de renaștere a Domnului Guvernul a încercat salariul călugărilor, ridicându-l în noul buget de la 3 lei pe zi la 15 lei.

Ieromonahul care ne aduce știrea schimbării punctului de sensibilitate episcopal, ca o victorie a cinului monahicesc, pune însă la grea încercare incompetența noastră în mânăuirea legalităților organizate, cerându-ne să amănunțim într'un articol ca acesta, reglementarea viitorului regim călugăresc.

Evenimentul ipotetic se va petrece după normele curente.

Parlamentul atribuie. — posibil — Patriarhiei, toate chinosiile de rit ortodox.

Patriarhia invită, probabil, mănăstirile să aleagă câte 2-3 delegați, maici și călugări, aproximativ 500, adunați și prezidați de Patriarh.

Delegații aleg, probabil, dintre dânsii 12 maici și 12 monahi pentru întocmirea unei comisii permanente se întorc la mănăstire și lasă comisiunea să lucreze.

Comisiunea întocmește programul de lucru al mănăstirilor, adecuat resurselor economice ale regiunii, le industrializează, le selectează, înființează școli de misionari utili minții, intereselor și sănătății obștești, misionari cumiți, liniștiți, lipsiți de

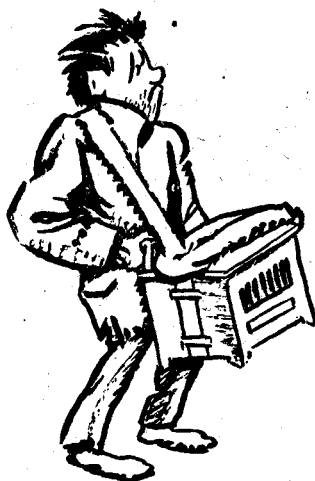
încruntări psihice și de maladia flagelațiunii, îmbrăcați iarna gros și vara subțire, curați, spălați, hrăniți și iscusiți în meșteșugul de a sta de vorbă cu toată lumea și de a interesa-o.

Comisiunea va încuraja, firește, prozelitismul călugăresc, dându-se puțința intelectualilor tineri și bătrâni — tinerețea pune ton și frumusețe și călugăriei — incomodați de lupta sălbatecă pentru pâine, să între în ordine ca într'o casă rezervată sufletelor muncite de o neliniște sacră.

Și, probabil, așa mai departe...

Iar învățaților generoși, cu milă de făptura omului în două sexe, apărători ai bărbaților și ai feminităților constrânse și care învinovătesc călugăria de imoralitate fiziologică, Comisiunea maicilor și a monahilor, le va răspunde, probabil, cu bilanțul disciplinei celeilalte: literatura coarnelor și adulterului; teatrul vieții în trei, în patru și în cinci; cronica tribunalelor și a faptelor diverse și presa politică, izvoarele de cultură și de fericire ale unui public desorientat.

T. Arghezi

Răvaș din satul meu

Cine nu-și aduce cu duioasă emoție aminte de sărbătorile noastre din trecut?...

Săptămâni de-a rândul inima ne era într-o continuă palpi-tație, iar gândul ne zbura șagalnic pe aripele fanteziei, străbătând domenii infinite și încântătoare. Agitația noastră era perfect legitimată. Trăiam într-o epocă de grea apăsare, când asemenea prilejuri ne ofereau o dublă sărbătoare, creștinească și națională, apropiind pe frate de frate, transportându-ne dintr'o lume într'alta: din civilizația străină a orașelor în primitivitatea satelor românești, unde fiecare din noi avea mii de semeni, la vorbă și suflet.

Dar cum se schimbă omul și împrejurările sub cârma neînduratelor vremi! La sărbătorile care ne cutremurau în-treaga noastră ființă eri, astăzi nu mai sperăm decât cu ca-lendarul, urmărind dela o zi la alta termenul de plecare, ca și cum nu ar fi vorba decât de o scadență într-o importantă afacere comercială. Împrejurări noi, deși fericit schimbate, și zbuciumul unei vieți grăbite nu ne dau răgaz să ne ridicăm în sferele senine și în acelaș timp sguuitoare de altă dată. S'ar putea crede, că dacă mașinaria statului nu s'ar opri pentru o săptămână, în viața noastră n'ar mai surveni nici obișnuita schimbare fizică. S'a dus dușmanul dela spate, s'a dus fantezia tineretii, și locul lor l-au ocupat aspra realitate a vieții și măritele aspirațiuni indi-viduale!

Cu această constatare urc scara vagonului în gara de Nord în ajun de Crăciun și o deapăn mereu până la frontiera iugo-slavă, unde se găsește lumea visurilor mele de copil și de

român. Adâncind descoperirea făcută, aş dori ca şi în actualele sărbători să pot găsi vechea revelaţie, animatoare devirtuţi şi bune nădejdi. Mă cobor, deci, cu grijă pe scara amintirilor, spită cu spită. Legând şi deslegând episoadele, desluşind taine din trecut, trăgând învăţături din toate, am înţeles că sărbătorile pot avea şi acum un sens profund, pe care însă nu-l putem pătrunde fără un mic curs pregător, cerut de noua constelaţie a vieţii. În vederea acestui curs preparator mă dedau la analize sufleteşti, din trecut şi de acum, şi pentru întâia oră mi se întâmplă într'o călătorie de o zi şi o noapte, făcută cu toate mijloacele de locomoţiune, mai perfecte şi mai primitive, că n'am nevoie de lectură. Dimpotrivă, mi se pare că Simplonul zboară prea repede şi mă tem ca nu cumva să ajung la destinaţie cu câteva ore mai de vreme, înainte de a fi elucidat sensul vechilor sărbători în nouile împrejurări, şi care s'ar putea rezuma în formula: să deschidem larg poarta sufletului nostru pentru ca să intre în el satul, iar nu noi să intrăm în sat.

Lămurind în sinea mea rostul sărbătorilor, am găsit răgazul recomandat de filosof pentru înţelegerea vieţii însăşi. În momentul când au apărut în mintea mea conturile satului meu natal nu mai eram oraşanul copleşit de grijile unei vieţi sibu-ciunate. Tot ce era strein de lumea ce mă aştepta a rămas în urmă, şi ca eşit dintr'un adevărat purgătoriu nu purtam în mine decât prea modesta zestre cu care am pornit pe spinosul drum al vieţii, tot de aici, acum un sfert de veac.

* * *

Astfel privind lucrurile, în viaţa satului meu natal n'am putut remarca nicio schimbare esenţială. Nici măcar politiceşte. Asezat la poalele munţilor de la Dunăre, cu patru străzi suprapuse, în formă de etaje, el priveşte nocontenit spre întinsul şes al Banatului ce se aşterne în faţă-i. Privirea lui refuză să se oprească la un km. de el, acolo unde s'au bătut ţăruşii unei frontieri nedrepte. Ochii lui sufleteşti scrutează zarea până la marginea etnică a românismului.

Simbolul vieţii tradiţionale îl constituie biserica cea veche din sat, care se piteşte modest în dosul aceleia noui, ridicată la 1910, şi al cărui turn se remarcă de la mari depărtări. Cea veche este o alcătuire din bârne de stejar, astăzi aproape roase

de cari și de vreme și nu se înalță nici deasupra satului. Dar ea strălucește departe în timp și frumuseți de artă, împrejurare care a făcut ca să fie declarată monument istoric și ca atare să dispară, deoarece în visteria statului român nu s'au putut găsi până acum câteva zeci de mii de lei pentru a o restaura.

Biserica noastră veche s'a primit în dar dela comuna Coșteiu de lângă Vârșeț la 1778 și a fost adusă cu carele de către credincioși. Suma totală a cheltuelilor de mutare se ridică la doi zloți de argint, — sumă ridicolă în ochii generației noastre care s'a deprins să vorbească în milioane și miliarde. O inscripție așezată la 1799, cu ocazia zugrăvirii, poartă pecetea primei robiri sârbești a Banatului, aceleia bisericești: „S-au zugrăvit această biserică în zilele înălțatului împărat Francisc II-lea cu blagoslovenia prea sfințitului arhireu Iosif Ioanovici de Sakabent și protopresbiter Rafail și preoți Marin și Mihail Dimitrievici, chinez fiind la întemeiere și la zugrăvit și chimet fiind Manea Nemoianu și Stoian Lazarovici și s'au sfințit în Octombrie 25 în anul 1799.“

În arhiva parohială se păstrează matriculele dela 1778 încoace, protocoalele cu circularele episcopului sârbesc al Vârșețului începând dela 1780, scrise în limba slavonă și cari, descifrându-se, ar lumina multe episoade din trecutul Banatului.

Probabil, că tot pe această vreme s'a sârbizat și numele comunei din Petrila cum îi zice poporul în Petrilova, numire care a fost acceptată și de stăpânirea maghiară și, vai! și de cea românească.

Numeroase icoane vechi, pictate în pânză și lemn, reprezintă arta unor vremi apuse și despre care nu e locul și n'avem căderea să ne ocupăm aci.

Această biserică a pătruns adânc și în sufletul maselor. La moaștele sfântului Nichifor veniau să se închine zeci de mii de pelerini, fără deosebire de confesiune. Nemți și sârbi legați în lanțuri erau aduși la biserica din Petrila și după o noapte petrecută sub bolta ei decolorată și scundă plecau a doua zi teferi, ducând faima miracolului peste multe hotare. Și astăzi încă, pelerini de acest fel continuă s'o viziteze, înfruntând toate mizeriile dela frontiera ce se întrepune.

Tradiția locului n'a suferit vreo alterație nici sub raport sufletesc. Credincioși obiceiurilor din bătrâni, românii de aici alternează munca cu distracția în acea perfectă armonie cum

numai în lumea satelor se poate găsi. Credincioși fanatici ai gliei, ai bisericii, ai culturii naționale, aceste sentimente își găsesc o frumoasă expresie în toate manifestările lor individuale și colective. Slăvesc pe Domnul în biserică cu corul de zeci de ani; desvoltă arta muzicală prin fanfare binerăsunătoare; frecventează școala cu o sete demnă de admirat; se trudes pe toate căile să-și zidească un cămin cultural și să ridice un monument celor 33 de eroi căzuți în marele războiu. În acelaș timp, au făcut dintr'un sol plin de pietriș un pământ bun pentru orice cultură agricolă. Un singur lucru n'au putut face: să-și lărgească hotarul în cadrele legii agrare.

Peste tot, viața este de o sănătate și de un optimism aproape desăvârșit. Nimic din fătarnicele tânguiri politice dela oraș nu turbură pacea și seninătatea acestui sat.

Intors cu aceste învățăminte în furnicarul Capitalei, de o mie de ori mai mare decât Petrila mea, mă întreb: ce-ar fi oare din țara aceasta, dacă virtuțile dela țară s'ar înstăpâni și în viața orașelor noastre?

Răspunsul îl dăm tot noi: o Petrilă mare din fiecare oraș în parte și un stat cu adevărat unitar-național, românesc.

P. Nemoianu

Chipul și oglinda

Cum poetul Rusalin trecea pe calea Victoriei, o ceată de tineri îl întâmpină, și unul dintr'înșii îi făcu o adâncă reverență, scoțând pălăria, pe când ceilalți îl priveau cu diferite expresii de curiozitate sau de admirare pe fețele lor. La câțiva pași mai încolo, poetul făcu la rândul lui reverența, la care îi răs-punse ridicând un deget la marginea pălăriei și privind distrat în altă parte, un domn cu barbă, cu ifos, și cu pălărie tare.

Poetul Rusalin trecu înainte și se gândi în sinea lui: Iată doi Rusalini, care nu seamănă câtuși de puțin unul cu altul; unul era acela pe care și-l închipuia tânărul a cărui cunoștință în trecut o voiu fi făcut nu știu când și nu știu unde, și care, de sigur, după trecerea mea înainte va fi spus, plin de mândrie, tinerilor lui tovarăși: — Da, ăsta e, el e, Rusalin poetul, marele nostru poet... Și altul a fost bietul... cum îi mai și zice?... A! băiatul ăla, pe care domnul cu barbă, un distins politician și ministeriabil, l-a întâlnit odată, undeva, din întâmplare, într'o redacție de gazetă a partidului...

Și și mai zise poetul Rusalin: Adică mergând eu așa înainte pe stradă, întâlni voiu oare doi oameni, în mintea cărora să se facă despre mine aceeași icoană, din clipa în care nutra mea se va oglindi prin ochi în aducerea lor aminte?...'

Ce mare voiu fi apărut băeților cari au dat peste numele meu întâiu în cărțile de citire ce li s'au pus în mâini din școală; și ca ce *ins* disparent voiu fi licărit în memoria încărcată a politicianului care și închipuie — se'nțelege — că grozav a fost măgulit de micul semn de atenție cu care m'a onorat...

Iată unul care îmi schițează de departe un salut amical cu mâna. Nu știu cum îl chiamă, dar figura mi-e cunoscută. E o cunoștință de ore târzii de prin localurile de noapte. La rândul lui, probabil, nu și mai aduce aminte de numele meu, dar își zice: Un băiat chefliu ăsta, șagalnic, om de petrecere... La care minister o fi lucrând?

Apropò de minister... Iată un vechiu coleg de pe vremea când eram copişti amândoi în acelaş birou. El a ajuns astăzi şef de secţie — eu tot cu gradul de copist am ieşit odinioară din slujbă. Ia te uită cu ce aer de compătimire îmi trimite salutul lui: „eu unde şi tu unde?“ parcă îmi zice.

Dar sfios caută să se strecoare elevul dela pensionul la care dau lecţii de nemţeşte. „Uite neamţ!“ — citesc în privirea lui furişată şi simt cum tremură la gândul că o să-l găsească mâine cu lecţia neînvăţată. Ca un călău apar în ochii acestei mici puşlamale, care-şi închipue că am fost creat pe lume pentru plictiseala şi tortura lui...

Salut pe vechiul meu profesor Ţifridi. — Ia te uită neisprăvitul ăsta, îşi zice; am auzit eu că s'a dat la poezele d'alea, — nici nu făgăduia el altceva; de milă l-am lăsat să treacă; cap sec! Nici odată n'am putut să-l fac să înţeleagă cum x la puterea zero e egal cu 1/...

Iată doctorul pe care l-am consultat pentru palpitaţiile mele. — Să nu mai stai noaptele, să nu mai bei, să nu mai fumezi, — mi-a spus... Şi uite cum trage cu ochiul chioriş la ţigara pe care caut s'o disimulez cu stânga, pe când cu dreapta îmi ridic pălăria... D'abia-mi răspunde la salut. — Încă un client ca mulţi, îşi zice; nu te ascultă, şi pe urmă îţi bagă de vină că nu l-ai căutat bine...

— Salutare, salutare! — Cine-o mai fi şi ăsta? Frumoasă blană are! Pe Mitică l-ai mai văzut? — Care Mitică? îmi vine să zic; dar răspund: — „Cum de nu? L-am văzut. Bine, sănătos; dar dumneata? — Mersi, asemenea. Şi iată-mă şi în amintirea acestuia: prietenul, comun, a lui Mitică (din zece care-o fi?)...

— Hehe! amice... Cum o mai duci?... — Mă uit la ăsta; da, îl ştiu. Innălţam smeul, la mahala, împreună. Mai târziu, într'o noapte, rămăsesem pe drumuri; n'aveam unde să-mi plec capul; l-am întâlnit; el era băiat de prăvălie la un toptangiu; se ducea acasă la stăpân să se culce; „ia-mă şi pe mine“ îi zic; — „nu ştiu, sântem mai mulţi băeţi“, îmi zice, „da' să vedem, aidem, ne-om împărţi în paturi“... M'am dus; o noapte am dormit acolo, — ar fi trebuit să n'o uit eu; dar n'a uitat-o el!

— Hehe! amice... Douăzeci de ani au trecut de atunci. Astăzi sunt Rusalin. poetul... Ţi-ai găsit! de unde?... El e teşghetar, înţeleg; poate chiar e la parte. Dar eu? Eu, pentru el, ce sunt?... — Hehe! amice!...

Mă smulg furios şi dau cu ochii de bunul meu protector, care vede în mine de douăzeci de ani pe „tânărul care promise“... — Innainte, innainte, — îmi spune zâmbetul lui afabil, — şi trece ca o umbră.

— Bre, da'prost e îmbrăcat individul ăsta, — se strâmbă unul, împopoţonat dela dreapta, — pe când altul dela stânga, admirând aerul meu de inspirat trecând prin mulţime cu privirea visătoare, îşi zice: „Ce figură distinsă, în mijlocul acestei mulţimi banale“...

* * *

Ei taci!—Și-or fi zicând toți oamenii ăștia toate aceste lucruri?...

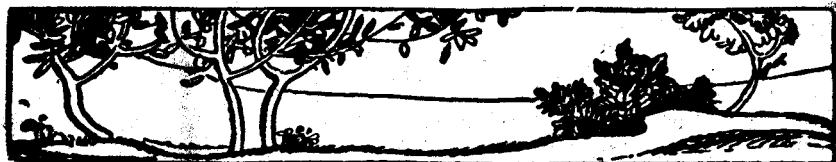
Cine poate să le știe toate așa cum sunt ele anume? dar crede, Rusaline poete, că nimica din ceea ce este cu adevărat în lume nu cunoașteam, ci pentru noi nu există decât ceea ce se resfrânge în eul nostru, din lucrurile din lume.

Nu ești tu nimica din cele ce ai apărut în mintea celor cu cari te-ai întâlnit astăzi și nici în a celor cu cari te vei întâlni mâine sau poimâine.

Dar ce ești atuncea? Ei, asta-i! par'că de grija acestei probleme n'are să poată dormi lumea la noapte!— Un lucru să știi,— ca să fii mai indulgent și pentru judecata altora: nu ești nici aceea ce însuți îți închipuești că ești, poete Rusaline!

Ion Gorun

Școala de Bele-Arte

Nouile numiri făcute la școala de bele-arte au complectat această nobilă instituțiune cu un mănunchi de elemente de o reală valoare. Poate aceasta e pricina pentru care subiectul a căpătat dintr'odată o deosebită importanță, ieșind din uitarea în care tânjea. Dar necesitățile bele-artelor nu se mărginesc la câte-va numiri profesionale cu talent știut și cu bune intențiuni evidente. Actualul local al școalei cu zidurile încovoiate, se menține printr'o minune de echilibru — orice expertiză ar constata pericoulul catastrofei, ce amenință, și fără cutremur, edificiul. Localul are trei săli în care se îngrămădesc 270 (două sute șapte zeci) de elevi! Și nu există postamente, nu sunt bani suficienți pentru a plăti modelul de pe care elevii ar trebui să picteze în fie-care zi. Nu sunt măcar scaune destule și elevii se folosesc de bănci din grădină și de buturugi în loc de scaune.

Nu vrem să înegrim tabloul și trecem asupra amănuntelor, constatând numai că această săracă școală de bele-arte nu are un singur obiect de artă — un tablou de Grigorescu sau măcar o sculptură de preț — deși elevii ar trebui să aibă cât de des sub ochi stimulente de inspirație.

Programul școalei este și el vechi. Azi lacupele se învederează. Elevii nu lucrează artă de cât două ceasuri și jumătate pe zi. Scădeți din cele două ceasuri și ceva, lipsa de modele, și amintiți că în bele-artele din străinătate sunt zilnic șase până la opt ore de lucru după model, spre a socoti paguba culturală.

E generalizată mentalitatea care stabilește numeri ficși de ani pentru asimilarea de știință, ce se face de fie-ce elev după o sânguință proprie. — și aceeaș e sistema aplicată și la categorisirea elevilor-artiști. O legiferare viitoare va să ție seamă întâi de talent și pe urmă de durata învățului.

E nevoie ca toți profesorii școalei de bele-arte să studieze în comun acord tot binele ce se poate aduce acestei instituții. Ei sunt cei cari trebuie să lupte pentru înzestrarea școalei cu culori eftine pentru elevi și cu materialul artistic necesar. Ei

trebuie să ceară reînființarea acelor burse de călătorie, grație cărora un elev meritos pleca înainte vreme în străinătate.

Se pare că o râvnă nouă domnește între toți acești muncitori, și nu putem decât aplauda. Pictorii și sculptorii au fericierea de a fi înțeleși de întreaga lume fără tălmăci. Caracterul artei românești poate fi simțit direct de orice străin în aceste arte. Gloria pe care o pot cuceri ei, e direct și pentru țară o glorie. Iată faptul pentru care e bine să se vorbească tot mai mult de școala de bele-arte.

Școala trebuie refăcută, programul trebuie refăcut — toate puterile să conlucreze pentru ca această școală să-și împlinească menirea de a crea artiști.

* * *

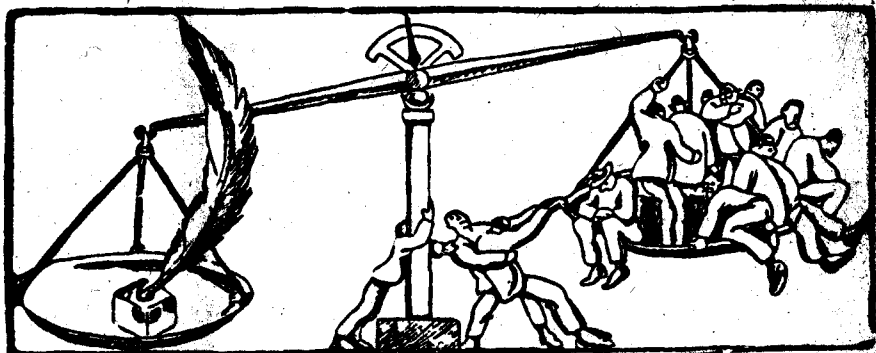
Arta veche românească trebuie să fie cât mai bine cunoscută elevilor. Stilul vechilor icoane și floarea covoarelor să fie iubite mai mult de cât moda exotică a picturii cubice, ciopârțite sau picurate. Înainte de a iubi arta negrilor să iubim arta românească.

Dar despre asta ar fi multe de spus. Și iară mă gândesc la viitorul peisagist, care în toți anii de școală nu va fi lucrat de cât desenuri după ipsos și după nuduri. Ar fi poate posibil ca atunci când primăvara începe, elevi și profesor să pornească două luni de campanie prin codrii Dadilovului sau la Mănăstirea Comanei, și în atelierul bolții cerești să stea de dimineață până seara, așa cum stătea Grigorescu și falanga peisagiștilor francezi în pădurea din apropierea Parisului.

Li văd parcă de acum dormind în corturi, mâncând la o popotă ajutată de stat, respirând sănătate și zugrăvind chipuri de adevărați țărani, și zări albastre, și copaci înfloriți, fericiți în lumina adevărului. Un entuziasm rodnic ar înzeca zelul fiecărui elev — și cheltuiala nu e dintre cele ce nu pot fi făcute — când recunoaștem nevoia bunei învățături.

Adrian Maniu

INSEMNARI LITERARE

Ionel Teodoreanu: „La Medeleni“

(Volumul II. „DRUMURI“)

Odată cu plecarea lui Dănuț, într'o toamnă fermecătoare, din curtea de la Medeleni, s'a dus și copilăria eroilor. De-atunci, copiii au mers pe meleaguri felurite, căutând, fiecare, drumul tănuit al vieții lui. Pe urmă, s'au apropiat de ei enigmaticele și asprele vremi ale adolescenței. Ceva s'a fost schimbat în adâncul firii lor, o viață nouă svâcnește în toate celea. Și deodată, iubirea, această fantasmă, și dorită și temută, vine ca un vârtej de aburi calzi și de ape încropite, și cuprinde, cuprinde, cu atât mai mare, lăcomie, cu cât mai puternice și mai sănătoase sunt trupurile și sufletele.

Și iată pe eroii primului volum, ajunși pe planul furtunatelor al adolescenței. Sunt mai toți liceeni pe terminate. Inteligenți, subțiați la o viață aristocratică și de belșug, — inițiați în tainele literaturii și ale sporturilor, — sănătoși ca niște muguri trandafirii, plesind de seva venită din profunzimi, veșeli ca paserile vara, în înaltul cerului de dimineață și plini de nădejdi încă pe de-antregul nelămurite, dar puternice ca însuși întreg senzul vieții... Așa sunt toți eroii lui Ionel Teodoreanu. Iar asupra lor, în acest al doilea volum, autorul a vrut a să prăvale, punându-i la încercare, șuvoiul cel mare al iubirii.

marea iscoditoare și marea tulburătoare a vârstei adolescente.

Asupra a doi din ei, meșterul întocmitor al romanului a trimis încercarea decisivă: Dănuț și Monica. Dănuț: iubirea fizică cotropitoare, — Monica: inefabila iubire spirituală, — pentru ca la urmă, după iubiri crunte, deziluzii amare și rușinatoare, — să ne lase să întvedem împăcarea înseninată într'o sinteză plină de adevăr, a acestor două extreme, aparent de neîmpăcat, — în fond profund similare, — și tot atât de profund omenești...

Dănuț ni se înfățișează sub deosebite ipostaze amoroase. E lung — poate prea lung — calvarul la care e supus. De pildă, ultima încercare, cu acea antipatică (și cu totul în afară de circumferința romanului) și caricaturală Ioana Pallă (cu apendicele, și mai ridicol: Alexandru Pallă) putea prea bine să lipsească întru cât prin aceasta, echilibrul romanului ar fi avut chiar de profitat.

Incatenat în morișca dragostei sensuale, Dănuț se sbuciumă, având înaintea, spre norocul lui, mereu protegitor, chipul serafic al Monicăi. Il uită adesea în vârtoarea culminantă a patimei, dar, virtual, chipul acesta sfânt, veghează în adâncuri, ca o lumină în peșteri, în noaptea desfrâului fizic al adolescentului lacom, cu atât mai lacom, cu cât pofta îi este mai pe larg satisfăcută.

Tribulând printre recifii cei mai deosebiți — alternanță aproape grotescă între elanuri spirituale de superbie senină și porniri de mascul vițios — Dănuț închee, prin viața ce duce, întreaga gamă a mutațiilor pe care un adolescent înzestrat le-ar putea înfăptui. Adina — Rodica — Savastița — Ioana — iată izvoarele de apă înveninată, la care adolescența tumultuoasă a lui Dănuț, în spasme de întuneric și lumină, își adapă fatala sete. În iubiri ca de furtună, tânărul Dănuț se deșteaptă la răstimpuri, privind o frântură din cerul albastru-senin de altădată, pe care, ca în tablourile biblice ale Renașterii, trece, calm și sigur de viitor, chipul angelic al Monicăi.

Alături de Dănuț, prinși, mai mult sau mai puțin în aceeași horă, se ivesc chipurile mai puțin caracteristice ale altor adolescenți: Mircea Balmuș, timorat și iubitor, — Tonel, sprintar și fanaron, — Cyrano, simpatic și omniștiutor, — Puiu stând, ca un „Cuțulachi“ pe pragul atrăgător al unei adolescențe cam precipitate, — toți constituind asamblul masculin al vieții lui

Dănuț, care, mai toată vremea, îi domină prin chiar puterea pasiunii adolescenței.

Bazarul feminin: Adina, — albă, vapoasă, având pentru Dănuț o iubire enigmatică, — ea nu se conturează însă din descriere, — n'o vedem și nici nu ne este sugerată, e mai mult un „obiect“ al dragostei lui Dănuț, un manechin, — Rodica, carnoasă, prostuță, „Buftachi“, sensuală, provocatoare, — e redată mult mai concis, mai plastic, — Ioana Pallă (absurditatea romanului) e iarăși prea convențională, ca să poată sta în picioare, cu toate interesantele sale scrisori trimise sau primite, dar inutile și în afară de limitele romanului.

Vechile noastre cunoștințe: d. și d-na Deleanu și Herr Direktor, păstrate în aceeași tonalitate ca în primul volum: de filosofi calmi, care primesc viața așa cum vine, iubitori mai ales ai tinerimii care viermuește în jurul lor.

Regretul nostru după „moș Gheorghe“ din volumul întâi e potolit într-o măsură de apariția vechiului servitor Neculai de la Iași, ale cărui mustăți erau «așa de vaste în cât nu se mai localizau pe față, deasupra buzei de sus, ci făceau parte din silueta totală, ridicând trupul la rangul de cruce», — și de apariția încă și mai simpatice a lui Gheorghită servitorul și prieten al lui Dănuț la București, și, oarecum, plenipotentul Medelenilor acolo, și, poate, un viitor „moș Gheorghe“ într'un Medeleni, în care Dănuț ar fi să ajungă un bunic sfătos și înțelept. Bănuiesc intenția aceasta romancierului, după aceea că a dat același nume acestui servitor și prieten.

Și iată și pe Olgața crescută, brună, mlădioasă ca un oțel autoritară, „enfant terrible“ cum îi spune desprețuitor, Ioana Pallă, învățând călăria și scrima, făcând cluburi de burlaci stând proteguitoare și oarecum încrezută, la căpătăiul vieții lui Dănuț, luat ușor peste picior prin denumirea de Benjamin, ce-i dă, alergând nebunește cu automobilul, făcând splendide „escapade“ la București (capitol de o neîntrecută vioiciune și de o fulgurantă semeție de adolescență) — și simțind și ea atingerea aripei marelui paseri a dragostei, venită odată cu trecerea, aproape fantomatică, a unchiului aventurier Vania.

Și iată și Medelenii, vechea și simpatice așezare. Dar, ce deosebire!..* Totul e depoetizat de valul acesta impur de iubiri trupești. Ciudat!.. Am avut, aproape fizic, impresiunea cum, clipă cu clipă, cad jos, în țărâna toată topanajele poetice ale

acestei tănuite retrageri moldovene. Cu fiecare iubire ne-
îngăduită, — cu fiecare privire prelinsă din ochii adolescenților
spre despicătura sânilor femești, — cu fiecare „caisă” plesnită
sub dinții lacomi, — cădea și câte-una din poddoabele poetice
ale unui loc, așa de curat odinioară, pe vremea lui „Robinson
Crusoe” și a Turbinței lui Ivan!..

Se vede că așa este mersul vieții... odată cu copilăria se
duc și zările de aur... Și totuși nu-i așa, hotărât că nu-i
așa... Dar...

Și încă n'am ajuns la ceea ce face marea putere și — erte-
ni-se! — marele șens al lucrării, — căci trebuie încă odată să ne
înscăunăm în învățătura pe care ne-o dau veacurile, că o lucrare
literară nu este mare și neperitoare, de cât atâta vreme cât
închide în ea configurația unui chip omenesc mare...

Și din acest punct de vedere, încă tânărul nostru Ionel
Teodoreanu este — neîndoelnic — un învingător. *El a dat lite-
raturii românești pe Monica.*

Monica este linia mediană a romanului, în jurul căreia
giruiază întreaga acțiune și toate liniile sinuoase, capricioase
și oarecum vulgare ale celorlalte personaje. Fără Monica,
romanul ar fi fost fără coloană vertebrală. Ce-ar fi însemnat
toate sbuciumările lui Dănuț, — toată dârzoșenia Olguței, — toate
liniile secundare ale tuturor celor îndrăgostiți sufletește de ea, —
ce-ar fi însemnat chiar Medelenii — în liniile voite de autor?
Simțim că toată lucrarea ar fi fost văduvită de lumină și de
sens, fără Monica...

Monica este un chip angelic de femeie, — și totuși atât de
profund uman. Frumoasă fără ostentație, — calmă, fără pedan-
terie, — înțeleaptă intuitiv, fără premeditare, — simplă, ca o
colonetă de marmură din antichitate, — plină de o devoțiune
care-i duce lumina până în adâncul, unde — în fiecă suflă —
zace izvorul lacrimilor, — statornică în cea mai cumplită furtună, —
iubitoare, fără ingenuitate prostească, ci profund, din toate
puterile cele trupești și sufletești, — credincioasă acestei iubiri,
care-i vine dinspre izvoarele de apă isbăvitoare ale copilăriei, —
dar mai presus de toate, având simțul mișcărilor sufletești
proprii și ale altora, — Monica e unul din puținele tipuri
clasice femești ale literaturii române, — tip care dăinuește
de sine stătător, pur, clar, și clasic. E un tip — sinteză, e
un prototip, — e o creațiune...

Cu o putere de pătrundere, în adevăr măiastră, Ionel Teodoreanu a făcut din Monica o ființă *organică*, vie, — profund și posibil omenească... Odaia Monicăi de la Iași, — vorbele, atitudinea, hotărârile, consolările, convorbirile, plimbările, psihologia — și toate manifestările ei, sunt de o continuitate și de o unitate, care impun... Monica trăește... ea domină totul... Asemănătoare, într'o măsură cu Sașa din „Viața la țară“ — o întrece și o demonetizează... De aici încolo, Monica îi ia locul, cu drept cuvânt...

Monica însufletește și purifică toată acțiunea lucrării lui Teodoreanu, — reducând mereu mizeriile și aspectele vulgare, — armonizând divergențele centrifugale, — îmbinând intențiile care se caută în noaptea vieții sufletești, — ghicind printr'o intuiție desigur divină, veșnica sete a omului spre un ideal de senin și superioritate, — îndumnezeind ființa omenească tot printr'o ființă omenească și dovedind prin posibilitatea ei de înfăptuire, că există un Dumnezeu al înțelepciunii și al supremei armonii.

Și mai dovedește ceva Monica: un ideal de perfecțiune umană se poate construi și din elemente *zilnice*, nu numai din elemente special-eroice.

A prezenta un personaj remarcabil prin ajutorul unor elemente de eroism cavaleresc, material sau sufletesc, desigur că e o lucrare destul de grea, dar a alcătui din elemente oarecum mărunte, comune, un tip de eroism superior, e o lucrare formidabilă, când reușești să-i dai înfățișarea vieții.

Acesta e cel mai mare succes al lucrării lui Teodoreanu, — și nu găsim destule și puternice cuvinte pentru a atrage atenția cetitorilor asupra lui.

Desigur că e nevoie de o cât mai largă exemplificare și de o analiză cât mai adâncită.

Iată ceace, cu o intensă plăcere, vom face altădată.

Trecând acum la o altă ordine de idei, vom constata, ca și la primul volum, că „Drumuri“ este tot un mare poem-roman, caracterizat prin aceea că pe un fond de realism puternic, scriitorul clădește, cu o inteligență deosebită și de o arhitectură perfect romantică, un poem de o frăgezie cu totul singulară. Între primul și al doilea volum, deci, este o perfectă legătură unitară.

Pentru a fi un roman pur și simplu, îi lipsește și-i prisosește câte-ceva. Ii lipsește preciziunea, obiectivismul, (nu în

sensul ideal al cuvântului) continuitatea și osatura trebuitoare,— și-i prisosește: splendidul fosfat al stilului, discontinuitatea plină de neașteptate luminișuri, subiectivismul adeseori prea implusiv și arhitectura de poem.

Dar aceasta nu însemnează chiar nimic. Rămâne ca criticii să-și pună ochelarii pe nasul lor pergamentat și să catalogueze unde vor vrea...

Metafora specifică lui Teodoreanu, de data aceasta a suferit unele reduceri. „Drumuri“ se prezintă mai epurat de metafore. Dar, în definitiv, acesta e numai un mod de a zice, de vreme ce nu trece o pagină fără să ne lase în suflet dăra unei scripuri metaforice sau picătura de aur a unei comparații nemaîntâlnite.

Stăteam de vorbă cu Ionel Teodoreanu într'o după amiază din toamna care a trecut... În una din odăile tihnitei lui locuințe din Iașul încă romantic, sorbeam o ceașcă cu ceai, pe când afară toamna își cânta tristețea din coarde subțiri de burniță... Și Teodoreanu, povestindu-mi orâmpree din copilăria lui, îmi spuse:

— De când am deschis și eu ochii înțelegerii asupra acestei lumi, am cugetat în metafore... Reacțiunea firii mele la acțiunea vieții a fost metafora... Am prin pod un săculeț cu caete pline de metafore... Uite: stăteam așa, sub un copac și scriam un nume: broască, să zicem... Pe urmă înșiruiam metaforele respective, care-mi veniau ca o nesfârșită cădere de imagini, pe acest leit-motiv... La unele cuvinte am câte două-trei sute de metafore... Inchipuește-ți!..

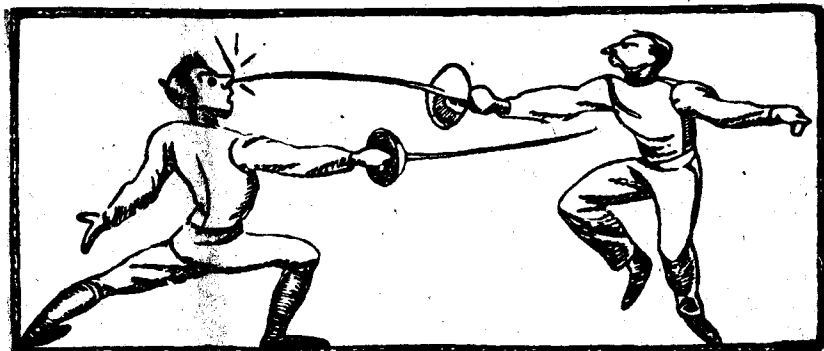
Și adăogă, privind spre mine cu calzii lui ochi negri:

— Nu mi-au simțit sufletul, acei care cred că eu stau și imaginez metafore, ca să sperii cu ele pe cetitori sau să par original... Eu reacționez prin metaforă, asta este...

Și, în adevăr, și acest al doilea volum a lui Teodoreanu dovedește cu prisosință „naturaleta“ metaforei scriitorului... Cetitorii vor găsi în chiar rândurile lui, autobiografia lui Teodoreanu în această privință (pag. 282)...

Desvoltătoare a „Hotarului nestatornic“, „Drumuri“ se prezintă ca o lucrare care definește categoric pe Ionel Teodoreanu în rândurile scriitorilor noștri buni.

Al. Lascarov-Moldovanu

INSEMNĂRI

„ȚARA NOASTRĂ“ LA BUCUREȘTI.—Anumite necesități tehnice, ușor de înțeles, au făcut ca „Țara Noastră“, începând cu anul al VIII-lea, să se tipărească la București. Prin aceasta însă, nu se schimbă nimic, nici în atitudinea, nici în alcătuirea revistei. Aceiași oameni apărăm aceleași credințe. Suntem în continuitate de acțiune, strănși subț flamura aceleiaș steag.

Cât privește socotelile gospodăriei noastre administrative, ele se vor rezolva, fie la vechia adresă din Cluj a „Țării Noastre“, fie la adresa cea nouă din București.

LĂMURIRI NECESARE. — E prea cunoscută avalanșa de calomnii, care s'a rostogolit în vremea din urmă asupra României încercând să ne târască, în fața străinătății rău informate, spre prăpastia unui discredit total și

definitiv. Am avut, și avem încă, dincolo de hotare, destui dușmani învierșunați, care să se ocupe cu treaba aceasta.

Ar fi de prisos, și prea penibil, să mai repetăm aci grozăviile cari s'au scris despre noi. Nu numai articole de gazetă, ci cărți întregi, au ieșit de subț tipar mișunând de minciuni, cu scopul unic de a ne arăta lumii civilizate subț înfățișarea respingătoare a unui colț de sălbăticie.

Acești învierșunați defăimători ai noștri, oameni orbiți de patimă sau pur și simplu tocmiți cu simbrerie, au asurzit opinia publică apuseană, ani de-arândul, cu bocețele lor interesate. România era zugrăvită ca un adevărat infern, unde oameni nevinovați sunt împușcați fără judecată, străinii sunt jupuți de vii, iar populația băștinașă e ținută subț cea mai înspăimântătoare teroare.

Surprinsă de atâta larmă, străinătatea a fost, la început, alarmată. Trebuie să recunoaștem, însă, că încetul cu încetul, adevărul a început să iasă la iveală. Călători de bună credință, veniți să se convingă de realitate, s'au întors acasă complet edificați. Marile cotidiene occidentale au publicat anchete din ce în ce mai obiective. Până când, un ziar de seriozitatea lui *Times* din Londra, care și-a clădit reputația sa numai pe temeiul informațiilor controlate, a ajuns să ne ia apărarea fațăș, arătând că toate știrile alarmante cu privire la România sunt rezultatul unei campanii de denigrare a țării noastre, pusă la cale de dușmanii noștri dinăuntru și din afară.

Aceste lămuriri, absolut necesare și perfect loiale, ne sunt de mare ajutor dincolo de hotar, și trebuie să fim mulțumiți că minciunile cari se scriu despre noi găsesc o justă desmintire în presa străină. Dar, cum rămânem cu presa din strada Sărindar?

NOUL GUVERNATOR.— Numirea d-lui D. Burilleanu în slujba înaltă de guvernator al Băncii Naționale a fost primită pretutindeni cu o încrezătoare liniște. Nu se putea o alegere mai nimerită.

Pentru cei obișnuiți să privească lucrurile cu ușurința spectatorului grăbit, pe a cărui retină nu se fixează decât aparențele, ascensiunea d-lui D. Burilleanu se justifică mai mult prin unele însușiri personale, cari se impun dela

prima vedere. Anevoie s'ar fi găsit, în vederea unei demnități cu atâtea răspunderi, o figură mai reprezentativă și o corectitudine morală mai desăvârșită. Noul guvernator al Băncii Naționale, cu aristocraticul său profil prins în cadrul celei mai alese discrețiuni, face parte din puținii fruntași ai vieții noastre publice, pe cari trivialitatea luptelor politice nu i-a atins și pe cari galăgia demagogiei nu i-a intimidat.

Dar mai sunt și alte potriviri, al căror înțeles va trebui să-l descifrăm. D. D. Burilleanu e, fără îndoială, un spirit cumpănit, o inteligență abilă și, ceea ce puțini știu, un adânc cunoscător al problemelor economice, pe cari le-a studiat, ani de-arândul, cu o stăruitoare râvnă și cu o remarcabilă claritate în apreciere. Din primele cuvinte pe cari le-a rostit la instalarea sa, s'a putut vedea că noul guvernator al Băncii Naționale are o viziune precisă a misiunii sale, în împrejurările dificile prin care trec finanțele țării. N'a fost nevoie de o prea îndelungată perioadă de lămurire, pentru că opinia noastră să bage de seamă, că frânele primului nostru așezământ de credit sunt în mâini pricepute și curate.

Să nu se uite, însă, că d. D. Burilleanu n'a fost — înainte de a lua succesiunea d-lui M. Orozolu — nici capitalist cu anumite legături bancare, nici industriaș cuibărit la adăpostul unui tarif vamal cu pricepere ticluit, nici avocatul cine știe căror societăți anonime, bine cointerestate bine,

naționalizate, binecamuflate. Noul guvernator al Băncii Naționale e un vechi și pătimaș agricultor, care nici acum, după expropriere, n'a părăsit strămoșeasca tradiție a plugăritului. Și-a împărțit pozoanele cu țărani săi din Mehedinți, dar pe fâșia de pământ care i-a rămas, grâul înverzește mereu, în fiecare primăvară.

Evident, că d. D. Burilleanu nu va face politică la Banca Națională.

A făgăduit-o, loial, fără nici o reticență, și d. s-a face parte dintre cei câțiva români, cari au obiceiul de a se ține de vorbă. Totuș, suntem îndreptințați că noul guvernator nu și va putea renega credințele sale de ieri și, având în mână sa posibilitatea de a ocroti interesele producției noastre naționale, nu va uita că România a rămas, și după război, o țară de plugari, iar aurul holdurilor ei continuă să fie cea mai sigură rezervă a prosperității noastre viitoare.

Iată pentru ce, sub îndoitul aspect al personalității sale și al ideilor pe cari le înfățișează, avem motive să fim mulțumiți de prezența d. lui D. Burilleanu în fruntea Băncii Naționale.

MEDICUL ÎN DILEMĂ.—Sub noul directorat — între altele — Teatrul Național a montat piesa lui Bernard Shaw « Medicul în dilemă ». Acest eveniment artistic ne dă prilejul de a face câteva observații interesante atât

în ce privește teatrul cât și asupra publicului.

« Medicul în dilemă » este o piesă subțire, foarte subțire. Humorul special al lui Shaw, a cărui însușire caracteristică este un fel de gest intelectual al autorului de a locui în fiecare personaj în parte și de a plana sugestiv deasupra lui fluturând aripele unei ironii învăluitoare, fine și filosofice, dialogul lui în care convenția teatrală obișnuită e improspătă printr'o originalitate de multe ori brutală, mânuirea conflictelor la care prezidă din plin propria personalitate a lui Shaw, toate acestea fac din lucrarea dramaturgului englez o grea piatră de încercare pentru toate elementele care se întâlnesc în fața rampei: actor, regizor, public.

Trebuie să mărturisim cu satisfacție că examenul dat la Național în fața invizibilului și totuși atât de prezentul Bernard Shaw, a fost din cele mai reușite și mai ales foarte categoric.

Actorii cari au înțeles — mai bine zis au intuit pe Shaw — au fost perfect în ton cu piesa, ca d.d. Valentineanu, Bulfinski sau Finteșteanu, ba chiar au reușit să facă din roluri episodice delicioase creații, ca maestrul Nottara și d. Victor Antonescu. Invers, ceilalți interpreți, indiferent de ierarhia talentului lor, neprinzând firul svârlit de Shaw, au fost în afară de rol. D. Soare n-a dat ritmul excelent și o montare de gust.

Dar constatarea cea mai interesantă e atitudinea publicului:

« Medicul în dilemă » a plăcut mult și a pornit să realizeze o serie strălucită de spectacole. Publicul bucureștean a trecut examenul cu nota zece.

Aceasta înseamnă că se pot juca piese foarte bune, piese subțiri cu multă gândire care sună înlăuntru în loc de țobele și sursele care sună în afară... și totuși publicul înțelege și îi place.

Este un avertisment serios pentru mulți... și o constatare interesantă pentru viitorul dramaturgiei și al teatrului românesc.

RECAPITULARI LITERARE

Sunt binecunoscute publicului nostru cititor sucursalele de tot soiul ale « Adevărului » din strada Sărindar. D-ii K. Blumenfeld și C. Grauer, pajura cu două capete a tinerei democrații românești, ofere tot felul de marfă de — a lungul bine — asortatelor tejghele « Adevărul » are la dispoziție o gazetă de dimineață, o foaie umoristică, o revistă de sport, o publicație pentru copii, o bibliotecă periodică, și, firește, un supliment literar săptămânal în opt pagini cu ilustrații, romane și poezii.

În fine, ca și cum atâtă tipăritură zilnică și săptămânală n'ar fi de ajuns pentru pofta de citit a României întregite, « Adevărul » mai scoate, în fiecare an, și un almanah, în care ca o încreștere definitivă pe răboj, fixează în forme definitive întâmplările mai însemnate din cele douăsprezece

luni ale anului. (Văzute prin prisma opiniilor d-ilor C. Grauer și K. Blumenfeld.) Nu sunt lăsate la o parte, cu prilejul acestei recapitulări, firește, nici evenimentele din lumea literară. Și bilanțul, în această materie, nu e greu de făcut. Rețeta e cea mai simplă din lume: Tot ce s'a publicat în cursul anului în paginile « Adevărului literar » a însemnat un moment istoric în dezvoltarea culturală a poporului român. Restul nu interesează.

Astfel, uzând de pseudonimul Octav Botez, d. B. Brănișteanu poate să ne asigure, că d. Paul Zarifopol, un estetik de o rară subtilitate, a dominat critica noastră literară, în anul trecut, și să se mire, pentru ce toată lumea a găsit justificată cinstirea d-lui Ion Gorun cu premiul național de proză din 1926... Asemenea recapitulări literare, făcute la umbra unor anumite biserițe, (întrucât se mai poate pomeni azi de biserițe pe strada Sărindar) seamănă foarte mult cu reclamele tipărite pe ultimele pagini ale almanahului.

E foarte normal, d. A. Iteanu, cunoscutul farmacist, să găsească fără rival crema sa « Flora » preparată (se zice) din cel mai pur lapte de castravete. Dar, cu greu ar reuși cineva să ne convingă, că solul României nu produce nimic mai de seamă, în afară de miraculosul unguent.